

Ὁ Δικαστής Antonin Scalia ἀνάχωμα κατὰ τῆς Τυραννίας καί ὑπερασπιστής τοῦ ἐξέχοντος ρόλου τῆς Θρησκείας

Ὁ Antonin Scalia (1936-2016) ὑπῆρξε ἓνας ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους νομικούς τῶν Ἡνωμένων Πολιτειῶν. Ἦταν τέκνο μεταναστῶν ἀπὸ τῆ Σικελία καί φοίτησε σέ Ρωμαιοκαθολικό Γυμνάσιο στή Νέα Ὑόρκη καί ἀργότερα στό Πανεπιστήμιο τοῦ Harvard. Ἀφῶν ἐργάσθηκε ἀρχικά ὡς δικηγόρος καί ὡς καθηγητής νομικῆς, προτάθηκε τό 1986 ἀπό τήν κυβέρνηση τοῦ R. Reagan γιά τή θέση τοῦ δικαστῆ

στό Ἀνώτατο Δικαστήριό τῶν Η.Π.Α. (Supreme Court), ἡ δέ ἐκλογή του ἐγκρίθηκε ὁμόφωνα ἀπὸ τή Γερουσία μέ ψήφους 98-0.

Ἡ θητεία του στό Δικαστήριό χαρακτηρίστηκε ἀπὸ τήν ἐπιμονή του στήν τήρηση τοῦ Συντάγματος καί ἰδιαίτερα τῆς ἀρχῆς τῆς διάκρισης τῶν ἐξουσιῶν, στήν ὑπεράσπιση τοῦ παραδοσιακά ἐξέχοντος ρό-

λου τῆς θρησκείας στὸν δημόσιο χῶρο καί ἀπὸ τὴν ἀντίθεσή του στὴν καθιέρωση «νέων» δικαιωμάτων, πού δέν εὑρίσκαν σαφῆ στήριξη στὸ Σύνταγμα, ὅπως τοῦ δικαιώματος στὴν ἔκτρωση. Διακρίθηκε δὲ γιὰ τὴ μόρφωσή του, τὴν ξεχωριστὴ του ἰκανότητα στὴν ἀνάλυση τῶν νομικῶν ἐννοιῶν, καθὼς καί γιὰ τὴν ἐκφραστικότητα τῶν διατυπώσεών του.

Οἱ ἰδεολογικοὶ ἀντίπαλοί του τὸν χαρακτήρισαν μὲ εὐκολία, ὅπως εὐλόγα θὰ ἀνέμενε κανεὶς, ὡς ἡγετική μορφή τοῦ νομικοῦ συντηρητισμοῦ. Ἔνας, ὅμως, πιὸ νηφάλιος παρατηρητὴς θὰ συμφωνοῦσε μὲ τὴν ἐπισήμανση τῶν Laurence Tribe καί Joshua Matz σχετικά μὲ τὴν βαθύτερη ἀφοσίωση τοῦ Scalia: **«Συνήθως ἀποκλίνει ἔντονα πρὸς τὸν συντηρητισμό. Ὅμως, ἡ ἀφοσίωσή του καί ὁ σεβασμὸς του στὸ ἀρχικὸ καί προφανές νόημα τοῦ Συντάγματος μποροῦν νὰ τὸν ὀδηγήσουν στὸ νὰ ὑποστηρίξει ἀπόψεις, οἱ ὁποῖες κανονικά θεωροῦνται φιλελεύθερες»** (βλ. Laurence Tribe-Joshua Matz, «Uncertain Justice-The Roberts Court and the Constitution», Henry Holt and Co, σελ.8).

Ἡ τελευταία αὐτὴ παρατήρηση εἶναι καί ὁ λόγος, γιὰ τὸν ὁποῖο θὰ ἀναφερθοῦμε ἐδῶ πολὺ συνοπτικά σὲ κάποιες ἀπὸ τίς βασικὲς ἰδέες τοῦ **Antonin Scalia**, τῶν ὁποίων ἡ ἰδιαίτερη σημασία εἶναι μὲν διαχρονικὴ καί πρέπει νὰ ἀπασχολεῖ κάθε νομικὸ καί εὐρύτερα κάθε πολίτη, ἀλλὰ ἀναδείχθηκε ἀκόμη περισσότερο στίς ἡμέρες μας, κατὰ τίς ὁποῖες σημειώθηκε μιὰ βαθύτατη, ἀλλὰ ἀκόμη μὴ ἀντιληπτὴ πλήρως, ἀναστάτωση τῶν βασικῶν νομικῶν ἰδεῶν καί θεσμῶν, ἡ ὁποία ἴσως νὰ ὀδηγήσει καί στὴ σταδιακὴ διάβρωση, ἂν ὄχι κατάρρευση τους.

Μιὰ, λοιπόν, ἀπὸ τίς κυριώτερες μέριμνες τοῦ Scalia ἦταν ἡ **διαφύλαξη τῆς ἀρχῆς τῆς διάκρισης τῶν ἐξουσιῶν**, δηλαδή τῆς νομοθετικῆς, τῆς ἐκτελεστικῆς καί τῆς δικαστικῆς ἐξουσίας, οὕτως ὥστε τὰ ὄργανα-φορεῖς τῆς μιᾶς λειτουργίας καί κυρίως τῆς δικαστικῆς νὰ μὴν ὑποβαθμίζονται σὲ ὑπάκουους ἐκτελεστές τῶν θελήσεων τῆς ἄλλης. Γιὰ τὸν Scalia ἡ **διαφύλαξη τῆς ἀνεξαρτησίας αὐτῆς ἀποτελεῖ τὸ μόνο πραγματικὸ ἀνάχωμα κατὰ τῆς τυραννίας**, διότι ὅταν ἡ ἀνεξαρτησία αὐτὴ ἐλλείπει, ὅποιαδήποτε γραπτὴ ἀπαρίθμηση «ἀτομικῶν δικαιωμάτων», ὅσοδήποτε μακρὰ καί πλήρης καί ἐάν εἶναι, θὰ ἰσοδυναμοῦσε μὲ ἓνα ἀπλό «χάρτινο ἐμπόδιο», μὴ δυνάμενο νὰ ἀνακόψει τὴν προέλαση τοῦ ὀλοκληρωτισμοῦ. Σὲ μιὰ ὁμιλία του (στὸ «Scalia speaks, Reflections on Law, Faith and Live well lived», ἐκδ. Crown Forum, σελ. 217) θὰ δώσει ἱστορικὰ παραδείγματα γιὰ νὰ ἐξηγήσει τὴν ἀποψή του: **«Κάθε φαντασμένος δικτάτορας στὸν κόσμο, κάθε «μπανανο-δημοκρατία», κάθε ἰσόβιος κυβερνήτης κυβερνᾷ μὲ μιὰ χάρτα ἀτομικῶν δικαιωμάτων... Ἡ χάρτα ἀτομικῶν δικαιωμάτων...τῆς Ἐνωσης Σοβιετικῶν Σοσιαλιστικῶν Δημοκρατιῶν (Ε.Σ.Σ.Δ.) περιεῖχε ἐγγυήσεις πολὺ πιὸ ἐκτεταμένες ἀπὸ τίς δικές μας (ἐνν. τῶν Η.Π.Α.). Δέν ἦταν**

ὅμως τίποτε ἄλλο ἀπὸ λέξεις ἐπάνω σέ χαρτί, αὐτό πού οἱ Νομοθέτες μᾶς ὀνόμαζαν «parchment barrier» (=ἐμπόδιο ἀπὸ περγαμηνή). ... Ὁ πραγματικός τρόπος συγκρότησης τῆς Σοβιετικῆς Ἑνώσης, ἡ δομή τῆς διακυβέρνησής της, δέν ἐμπόδιζε τήν συγκέντρωση τῆς ἐξουσίας σέ ἓνα πρόσωπο ἢ σέ ἓνα κόμμα. **Μόλις αὐτό συμβεῖ, ἡ πιό ἀξιοθαύμαστη χάρτα ἀτομικῶν δικαιωμάτων μπορεῖ νά παραμεριστεῖ...». Αὐτό πού γιά κράτη μέ ἄλλη νομική παράδοση, ὅπως τά Εὐρωπαϊκά, θά συνιστοῦσε συνταγή γιά «ἀδιέξοδο» καί «ἀκυβερνησία», συνιστᾶ, γιά τόν Scalia, τήν ἐπιτομή τῆς προστασίας τῶν ἀτομικῶν δικαιωμάτων: «Εἶναι ἀκριβῶς αὐτή ἡ διασπορά τῆς ἐξουσίας, γιά τήν ὁποία οἱ Νομοθέτες μας πίστευαν ὅτι θά ἀποτελοῦσε τό πρωταρχικό προπύργιο τῶν μειονοτήτων ἐνάντια στήν τυραννία τῆς πλειοψηφίας». Ἀπευθυνόμενος δέ στά μέλη τῆς Βουλῆς τῶν Ἀντιπροσώπων τῶν Η.Π.Α. θά πεῖ: «Εἶναι πολὺ γιά μένα νά προσδοκῶ ὅτι θά μάθετε νά ἀγαπᾶτε τά πολλά (συνταγματικά) ἐμπόδια πού θά φράζουν τήν ἐκπλήρωση τῶν θελημάτων σας. Ἀλλά ἐλπίζω ὅτι θά τά ἀποδεχθεῖτε, καί ὅτι μάλιστα θά τά σεβαστεῖτε, ὡς οὐσιώδη συστατικά τῆς μεγάλης δημοκρατικῆς πολιτείας μας».**

Αὐτός ὁ σεβασμός στήν ἐλευθερία καί τήν προσωπική ἀξία τοῦ κάθε ἀνθρώπου, τόν ὁποῖο, κατά τήν ἐκτίμησή μας, ἐνέπνευσε στόν Antonin Scalia ἡ συνειδητή καί θερμή Χριστιανική του πίστη, τόν ὀδήγησε στό νά υἰοθετήσῃ μιᾶ μέθοδο ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος τῶν Η.Π.Α., ἡ ὁποία ἔχει κωδικοποιηθεῖ ὡς «originalism» (ἀπὸ τό origin πού σημαίνει καταγωγή, ἀρχή, ρίζα) καί ὡς «textualism» (ἀπὸ τό text πού σημαίνει κείμενο, γραπτό) καί ἔχει παρερμηνευθεῖ ὡς «νομικός συντηρητισμός».

Ὁ ἴδιος θά πεῖ: «Εἶμαι μέλος μιᾶς μικρῆς, ἀλλά ἐπίμονης ὁμάδας δικαστῶν καί ἀκαδημαϊκῶν στίς Ἡνωμένες Πολιτεῖες, πού ἔχουν προσχωρήσει στή μέθοδο ἐρμηνείας τοῦ Συντάγματος πού εἶναι γνωστή ὡς «originalism». Οἱ ὁπαδοί της πιστεύουν ὅτι οἱ προβλέψεις τοῦ Συντάγματος ἔχουν ἓνα καθορισμένο νόημα, τό ὁποῖο δέν ἀλλάζει. Σημαίνουν σήμερα αὐτό πού σήμαιναν ὅταν υἰοθετήθηκαν, τίποτε περισσότερο καί τίποτε λιγότερο» (στό «Scalia speaks, Reflections on Law, Faith and Live well lived», σελ. 188). Τήν ἀντίθετη ἐρμηνευτική μέθοδο πρὸς ἐκείνη τοῦ «originalism», ὅτι δηλαδή τό νόημα τοῦ Συντάγματος μέ τήν πάροδο τοῦ χρόνου ἀλλάζει καί ὅτι αὐτό πού τό Σύνταγμα ἀπαγόρευε στό παρελθόν, τώρα τό ἐπιτρέπει καί ὅτι αὐτό πού ἐπέτρεπε, τώρα τό ἀπαγορεύει, ὑποστηρίζουν στίς Η.Π.Α., ἀλλά καί στήν Εὐρώπη, ἐκείνοι πού ἀντιμετωπίζουν τό Σύνταγμα ὡς ἓνα «ζωντανό ἔγγραφο» (living instrument), τό ὁποῖο ἀλλάζει γιά νά ἐξυπηρετήσῃ κοινωνικές καί πρακτικές ἀνάγκες. Κατά τήν ἄποψη αὐτή ὁ ἐρμηνευτής τοῦ Συντάγματος, ἀντίθετα ἀπὸ τόν ἐρμηνευτή τῶν κοινῶν νόμων, πρέπει νά λαμβάνει ὑπόψη του

ὅτι τὸ Σύνταγμα «πρέπει νά ἀναπτύσσεται, νά ἀλλάζει καί νά ἐκτείνεται». Ἔτσι, σύμφωνα μέ τόν ἐπίσης Ἀμερικανό δικαστή Ol. Holmes: «Οἱ προβλέψεις τοῦ Συντάγματος δέν εἶναι μαθηματικοί τύποι... εἶναι ζωντανοὶ ὀργανισμοί». Στό ἴδιο πνεῦμα τῆς χρήσης βιολογικῶν μεταφορῶν ὁ Πρόεδρος τῶν Η.Π.Α. W. Wilson εἶχε γράψει τό 1912 ὅτι: «Ἡ Κοινωνία .. πρέπει νά ὑπακούσει στοὺς νόμους τῆς ζωῆς καί ὄχι τῆς μηχανικῆς. Πρέπει νά ἀναπτυχθεῖ. Αὐτό πού ζητοῦν οἱ προοδευτικοί εἶναι ἡ ἄδεια –σέ μιὰ ἐποχή πού ἡ «ἀνάπτυξη», ἡ «ἐξέλιξη» εἶναι ἡ λέξη τῆς ἐπιστήμης– νά ἐρμηνεύσουν τὸ Σύνταγμα σύμφωνα μέ τήν ἀρχή τοῦ Δαρβίνου. Αὐτό πού ζητοῦν εἶναι ἡ ἀναγνώριση τοῦ γεγονότος ὅτι ἓνα ἔθνος εἶναι κάτι τὸ ζωντανό καί ὄχι μιὰ μηχανή» (Jef Shesol, «Supreme Power-Franklin Roosevelt and the Supreme Court», W.W.Norton and Co, σελ.47). Ὡς γνωστόν, προϊόν αὐτῆς τῆς ἐρμηνευτικῆς μεθόδου ἦταν ἡ ἀναγνώριση τοῦ δικαιώματος στήν ἔκτρωση, ἑνός «νέου» δικαιώματος, τὸ ὁποῖο στήν πραγματικότητα δέν κατοχυρώνεται ρητὰ στό Σύνταγμα τῶν Η.Π.Α. καί πού τὸ Supreme Court θέλησε νά «ἀνακαλύψει» ὡς ὑπονοούμενο στίς διατάξεις τοῦ Συντάγματος γιά τήν προστασία τῆς ἰδιωτικῆς ζωῆς.

Γιά τόν Antonin Scalia, ὅμως, ἡ υἰοθέτηση μιᾶς τέτοιας ἐρμηνευτικῆς μεθόδου, ὅσο ἐλκυστική καί προοδευτική καί ἂν, ἐκ πρώτης ὄψεως, φαίνεται, ὀδηγεῖ στήν πραγματικότητα στή διαμόρφωση μιᾶς ἀριστοκρατίας τῶν δικαστῶν ἐκείνων πού δεσμευτικά ἐρμηνεύουν τὸ ἐκάστοτε Σύνταγμα (καί ὅσων, βέβαια, διορίζουν ἢ ἄλλως ἐλέγχουν τοὺς δικαστές αὐτούς), τοῦτο δέ σέ καταφανῆ παραβίαση τῆς ἀρχῆς τοῦ κράτους δικαίου, σύμφωνα μέ τήν ὁποία «κυβερνῶμαστε ἀπό τοὺς νόμους καί ὄχι ἀπό ἀνθρώπους», καί μάλιστα ἀπό νόμους πού θεσπίζονται ἀκριβῶς γιά νά παραμένουν σταθεροί, ἀναγκαστικοί καί ἀνθεκτικοί καί ὄχι γιά νά ἀλλάζουν συνεχῶς, ὅποτε ἡ θέσπισή τους θά ἔχανε κάθε νόημα. Γιά τόν Scalia, οἱ νόμοι θά πρέπει μάλιστα νά ἐρμηνεύονται σύμφωνα μέ τὸ πιό πιθανό καί προφανές νόημα τῶν λέξεων πού χρησιμοποιοῦνται στή διατύπωσή τους, λαμβάνοντας, βέβαια, ὑπόψη καί τὸ σύνολο τῶν νόμων μέ τοὺς ὁποίους θά πρέπει νά ἑναρμονιστοῦν. Τό δέ ἐρώτημα πού θά πρέπει νά θέτει ὁ ἐρμηνευτής τοῦ Συντάγματος εἶναι: «Ποιά ἦταν ἡ πιό εὐλογη/προφανῆς σημασία τῶν λέξεων τοῦ (ἐκάστοτε) Συντάγματος γιά τήν κοινωνία πού τό θέσπισε;» Στό πλαίσιο μιᾶς τέτοιας ἐρμηνείας δέν πρέπει νά λαμβάνονται ὑπόψη οὔτε οἱ τυχόν κρυφές ἐπιδιώξεις τῶν ἐκάστοτε νομοθετῶν, οὔτε θεωρήσεις γιά τὸ ποῖο «θά ἔπρεπε», κατὰ τίς ἰδεολογικές ἀπόψεις τοῦ καθενός, νά εἶναι τὸ νόημα τῶν λέξεων πού χρησιμοποιήθηκαν στό Σύνταγμα. Ἄν δέ ὁ δικαστής δέν συμφωνεῖ μέ τὸ Σύνταγμα, τότε θά πρέπει νά παραιτηθεῖ ἢ ἐνδεχομένως νά ξεκινήσει μιὰ ἐπανάσταση, θά παρατηρήσει ὁ Scalia.

Ἐνδεικτική σχετικά μέ τήν καθιέρωση μιᾶς δικαστικῆς ἀριστοκρατίας εἶναι ἡ ἐξῆς ἱστορική παρατήρησή του: «Γιά κάποιον καιρό, τό Ἀνώτατο Δικαστήριο τῶν Η.Π.Α. ἦταν τό ἀντικείμενο τῆς ζήλιας τοῦ δικαστικοῦ κόσμου. Ἄ, σκέφτονταν οἱ ξένοι δικαστές, μακάρι νά εἶχαμε ὅλοι τέτοια ἐξουσία γιά νά κάνουμε τό καλό! Καί τότε, μέ τήν δημιουργία τῶν Συνταγματικῶν δικαστηρίων στήν Εὐρώπη καί τελικῶς μέ τήν ἴδρυση τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Δικαστηρίου τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων, «ἡ Ἐξουσία νά Κάνει τό Καλό» περιήλθε στά χέρια τοῦ κάθε δικαστῆ, ἢ τουλάχιστον τοῦ κάθε δικαστῆ μέ τήν ἐξουσία νά ἀκυρώνει νομοθετικές πράξεις. Τό Δικαστήριο τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων γρήγορα υἰοθέτησε τήν πρόταση ὅτι ἡ Σύμβαση τῶν Ἀνθρωπίνων Δικαιωμάτων εἶναι ἓνα «living instrument», τό ὅποιο θά πρέπει νά ἐρμηνεύεται ὑπό τό φῶς τῶν συγχρόνων συνθηκῶν. Καί ἔτσι ὁ κόσμος, ἢ τουλάχιστον ἡ Δύση, ἔφθασε στό παρόν στάδιο τῆς δικαστικῆς ἡγεμονίας» (στό «Scalia speaks, Reflections on Law, Faith and Live well lived», σελ. 266).

Ὁ Scalia δέν παραγνωρίζει ὅτι, ὅπως ἐπισημαίνουν οἱ ὀπαδοί τῆς ἀντίθετης ἐρμηνευτικῆς μεθόδου, εἶναι πράγματι πιθανόν νά παρουσιαστοῦν περιστάσεις, κατὰ τίς ὁποῖες τό ὑπάρχον Σύνταγμα δέν δίνει λύση. Ἡ ἀπλή διέξοδος πού προτείνει, ὅμως, σέ μιᾶ τέτοια περίσταση **δικαιώνει, νομίζουμε, τόν χαρακτηρισμό του ὡς ἑνός ἀνθρώπου πού σέβεται ἀληθινά τόν λαό του καί τοῦ ἀναγνωρίζει τό δικαίωμα νά ἀποφασίζει αὐτός γιά τήν ζωή του:** «Μόνο ὁ λαός (καί ἐπομένως ὄχι μόνοι τους οἱ δικαστές ἢ ἄλλη μειονότητα) μποροῦν νά ἐπιφέρουν ἀλλαγές, τροποποιῶντας τό Σύνταγμα». Δίδει δέ καί ἓνα ἱστορικό παράδειγμα σχετικό: «Ἐτσι, τό 1920, ὅταν εἶχε πιά γίνει γενικῶς ἀποδεκτό ὅτι οἱ γυναῖκες ἔπρεπε νά ἔχουν τό δικαίωμα ψήφου, τό Ἀνώτατο Δικαστήριο τῶν Η.Π.Α. δέν διακήρυξε ὅτι ἡ διάταξη τοῦ Συντάγματος «Περί τῆς ἴσης προστασίας» εἶχε «προσλάβει» μιᾶ σημασία τήν ὁποία δέν εἶχε ποτέ πρίν (ὅτι δηλαδή οἱ γυναῖκες ἔχουν δικαίωμα ψήφου). Ἀλλά ὁ λαός ψήφισε τήν 19η Τροπολογία τοῦ Συντάγματος, ζητῶντας ἀπό κάθε Πολιτεία νά παραχωρήσει στίς γυναῖκες τό δικαίωμα ψήφου» (στό «Scalia speaks, Reflections on Law, Faith and Live well lived», σελ. 265).

Ὅσα ἀναφέραμε ἀποτελοῦν, ἱκανά στοιχεῖα γιά νά τεκμηριώσουν τήν ἀποψη ὅτι ὁ Antonin Scalia δέν ἦταν ἓνας ὀπαδός ἑνός κακῶς ἐννοουμένου συντηρητισμοῦ, ὅπως συνήθως παρουσιάζεται, ἀλλά **ἓνας δικαστής μέ σεβασμό στή δημοκρατία καί σέ κάθε ἄνθρωπο χωριστά.** Ταυτόχρονα, ὅμως, ὅσα ἀναφέραμε ἀποτελοῦν ἓνα ἀκόμη χαρακτηριστικό παράδειγμα, πού ἀποδεικνύει ὅτι χρειάζεται ἰδιαίτερη προσοχή στό νά διακρίνει κανεῖς τούς φίλους ἀπό τούς ἐχθρούς τῆς ἐλευθερίας καί τῆς δημοκρατίας.

Νομομαθής